

Dr hab. Agnieszka Rutkowska*

Instytut Uprawy Nawożenia i Gleboznawstwa – Państwowy Instytut Badawczy, Puławy

Procedura wprowadzania do obrotu organicznych i organiczno-mineralnych nawozów i środków wspomagających uprawę roślin zgodnie z prawem krajowym

DOI: 10.15199/62.2025.2.1

Słowa kluczowe: nawozy organiczne i organiczno-mineralne, organiczne i organiczno-mineralne środki wspomagające uprawę roślin, wprowadzanie do obrotu, prawo krajowe

Podstawą wprowadzania produktów nawozowych do obrotu w Polsce są regulacje w zakresie prawa krajowego, wynikające z przepisów ustawy¹⁾, oraz rozporządzenie²⁾. Rozporządzenie²⁾ uporządkowało europejski rynek produktów nawozowych mineralnych, organicznych i organiczno-mineralnych. Niemniej jednak znaczna część producentów korzysta ze ścieżki rejestracji nawozów i środków wspomagających uprawę roślin zgodnie z prawodawstwem krajowym. Procedura rejestracyjna w Polsce obejmuje kilka etapów, w tym wykonanie badań laboratoryjnych produktu oraz uzyskanie opinii opracowanych przez jednostki uprawnione przez ministra właściwego ds. rolnictwa, potwierdzających jakość tych produktów, ich przydatność w uprawie roślin lub zwiększaniu żyzności gleby oraz bezpieczeństwo stosowania dla ludzi, zwierząt oraz środowiska.

Definicje wynikające z ustawy o nawozach i nawożeniu

Ustawa¹⁾ definiuje nawozy jako produkty przeznaczone do dostarczania roślinom składników pokarmowych lub zwiększania żyzności gleb, lub też zwiększania żyzności

stawów rybnych. Z uwagi na rodzaj surowców wykorzystywanych do wytwarzania nawozów, wśród tej grupy produktów nawozowych wyróżnia się nawozy mineralne, nawozy naturalne, nawozy organiczne i nawozy organiczno-mineralne.

Odrębną grupę produktów stanowią środki wspomagające uprawę roślin, do których zalicza się środki poprawiające właściwości gleby, stymulatory wzrostu i podłoża do upraw. Zgodnie z ustawą¹⁾ środek poprawiający właściwości gleby to substancja dodawana do gleby w celu poprawy jej właściwości lub jej parametrów chemicznych, fizycznych, fizykochemicznych lub biologicznych. Stymulator wzrostu definiowany jest jako związek organiczny lub mineralny, lub ich mieszanina, wpływający korzystnie na rozwój roślin lub inne procesy życiowe roślin, z wyłączeniem regulatora wzrostu będącego środkiem ochrony roślin w rozumieniu przepisów o ochronie roślin. Podłoże do upraw to materiał inny niż gleba, w tym substraty, w którym uprawiane są rośliny.

Organiczne nawozy i środki wspomagające uprawę roślin wytwarzane są wyłącznie z surowców pochodzenia organicznego, natomiast produkty organiczno-mineralne stanowią mieszaninę surowców organicznych i mineralnych. Do produkcji nawozów i środków wspomagających uprawę roślin mogą być wykorzystywane niektóre odpady wymienione w rozporządzeniu³⁾ pod warunkiem, że nie są to odpady niebezpieczne oraz uzasadnione jest ich przetwarzanie celem rolniczego wykorzystania.

Zarówno nawozy, jak i środki wspomagające uprawę roślin podlegają obowiązkowym badaniom laboratoryjnym

mającym na celu potwierdzenie wymagań w zakresie dopuszczalnych zawartości metali ciężkich oraz zanieczyszczeń biologicznych.

Badania jakościowe

Zgodnie z rozporządzeniem⁴⁾ do badań jakościowych uprawnione są następujące jednostki: (i) w zakresie badań fizycznych, fizykochemicznych i chemicznych nawozów i środków wspomagających uprawę roślin pochodzenia organicznego i organiczno-mineralnego: Instytut Uprawy Nawożenia i Gleboznawstwa – Państwowy Instytut Badawczy (IUNG-PIB), Instytut Ogrodnictwa – Państwowy Instytut Badawczy (IO-PIB) (z wyłączeniem nawozów) oraz jednostki akredytowane w tym zakresie na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej lub innego państwa członkowskiego UE; (ii) w zakresie badań biologicznych: IUNG-PIB, Państwowy Instytut Weterynaryjny – Państwowy Instytut Badawczy (PIWet-PIB), Instytut Ochrony Środowiska – Państwowy Instytut Badawczy (IOŚ-PIB), Instytut Medycyny Wsi im. Witolda Chodźki (IMW) oraz jednostki akredytowane w tym zakresie na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej lub innego państwa członkowskiego UE.

Na podstawie rozporządzenia⁴⁾ nawozy i środki wspomagające uprawę roślin podlegają obligatoryjnie badaniom w kierunku zawartości metali ciężkich oraz zanieczyszczeń biologicznych. Rodzaje i dopuszczalne wartości zanieczyszczeń, jednolite dla produktów pochodzenia organicznego i organiczno-mineralnego, zestawiono w tabelach 1 i 2.

* Adres do korespondencji:

Zakład Żywienia Roślin i Nawożenia, Instytut Uprawy Nawożenia i Gleboznawstwa – Państwowy Instytut Badawczy, ul. Czarторыskich 8, 24-100 Puławy, tel.: (81) 478-68-40, e-mail: agrut@iung.pulawy.pl

Tabela 1. Wymagania odnośnie do dopuszczalnych zawartości zanieczyszczeń w organicznych i organiczno-mineralnych nawozach i środkach wspomagających uprawę roślin⁴⁾

Pierwiastek	Zawartość, mg/kg suchej masy produktu
Chrom (Cr)	100
Kadm (Cd)	5
Nikiel (Ni)	60
Ołów (Pb)	140
Rtęć (Hg)	2

Rozporządzenie⁴⁾ określa również minimalne, deklarowane zawartości azotu, fosforu i potasu dla nawozów organicznych i organiczno-mineralnych. W przypadku nawozów w postaci stałej ustalona została ponadto minimalna zawartość substancji organicznej (tabela 3).

Niezależnie od zawartości makroskładników producent (inny podmiot wprowadzający do obrotu) może zadeklarować dodatkowe parametry jakościowe, takie jak zawartość aminokwasów, kwasów humusowych i mikroorganizmów. Deklarowane wartości parametrów dodatkowych muszą być potwierdzone stosownymi badaniami laboratoryjnymi, wykonanymi w jednostkach akredytowanych lub upoważnionych przez ministra właściwego ds. rolnictwa, wymienionych w rozporządzeniu⁴⁾.

W przypadku środków wspomagających uprawę roślin, ze względu na ich różnorodność oraz specyfikę działania, rozporządzenie nie precyzuje wymagań jakościowych, z wyjątkiem wymagań w zakresie dopuszczalnej zawartości zanieczyszczeń, czyli metali ciężkich oraz zanieczyszczeń biologicznych. Niemniej jednak producent, mając na uwadze sposób działania produktu, zobowiązany jest do wskazania parametrów jakościowych, które definiują dany produkt, np. w przypadku środków poprawiających właściwości gleby, które stanowią źródło składników pokarmowych – określone makro- i mikroskładniki, w przypadku stymulatorów wzrostu – substancje i związki zawarte w tych produktach, wykazujące ukierunkowane działanie na rośliny, np. kwasy humusowe wpływające korzystnie na rozwój systemu korzeniowego czy aminokwasy korzystnie oddziałujące m.in. na przemiany azotu w roślinach.

Tabela 2. Zanieczyszczenia biologiczne w organicznych i organiczno-mineralnych nawozach i środkach wspomagających uprawę roślin⁴⁾

Rodzaj patogenu	Wartości dopuszczalne
Żywe jaja pasożytów <i>Ascaris</i> sp., <i>Trichuris</i> sp., <i>Toxocara</i> sp.	0
Bakterie z rodzaju <i>Salmonella</i>	0

Tabela 3. Wymagania odnośnie do minimalnej deklarowanej zawartości składników pokarmowych oraz substancji organicznej w nawozach organicznych⁴⁾

Składniki pokarmowe, % mas.	Azot całkowity (N)	Fosfor (P ₂ O ₅)	Potas (K ₂ O)	Substancja organiczna w s.m. nawozu, %
Nawóz				
Stały	0,3	0,2	0,2	30
Płynny	0,08	0,05	0,12	-

Tabela 4. Wymagania odnośnie do minimalnej deklarowanej zawartości składników pokarmowych oraz substancji organicznej w nawozach organiczno-mineralnych⁴⁾

Składniki pokarmowe, % mas.	Azot całkowity (N)	Fosfor (P ₂ O ₅)	Potas (K ₂ O)	Substancja organiczna w s.m. nawozu, %
Nawóz				
Stały	1,0	0,5	1,0	20
Płynny	0,5	0,2	0,5	-

Procedura opiniowania nawozów i środków wspomagających uprawę roślin

Podmiot ubiegający się o uzyskanie pozwolenia na wprowadzenie do obrotu nawozu lub środka wspomagającego uprawę roślin zobowiązany jest do przedłożenia w Ministerstwie Rolnictwa i Rozwoju Wsi opinii uprawnionych jednostek w zakresie: (i) spełnienia przez nawóz minimalnych wymagań jakościowych określonych rozporządzeniem⁴⁾ lub spełnienia przez środek wspomagający uprawę roślin deklarowanych parametrów jakościowych oraz wymagań w zakresie dopuszczalnych rodzajów i wartości zanieczyszczeń występujących w nawozach i środkach wspomagających uprawę roślin, (ii) przydatności nawozu lub środka wspomagającego uprawę roślin do rekultywacji gleb lub do stosowania w uprawach polowych, uprawach ogrodniczych, na trawnikach, w uprawie roślin ozdobnych, do stosowania na glebach leśnych lub na użytkach zielonych.

Rozporządzenie⁴⁾ określa przy tym jednostki uprawnione do wydawania

powyższych opinii. W przypadku opinii o spełnianiu wymagań jakościowych i wymagań w zakresie dopuszczalnych zawartości zanieczyszczeń w nawozach i środkach wspomagających uprawę roślin, jednostkami takimi są: IUNG-PIB, IO-PIB, Instytut Badawczy Leśnictwa (IBL) oraz Instytut Technologiczno-Przyrodniczy – Państwowy Instytut Badawczy (ITP-PIB). Do wydawania opinii o przydatności nawozów i środków wspomagających uprawę roślin do rekultywacji gruntów lub do stosowania w określonych uprawach uprawnione są: IUNG-PIB (w zakresie roślin uprawy polowej i rekultywacji gruntów), IO-PIB (w zakresie roślin warzywnych, upraw sadowniczych, upraw roślin ozdobnych i trawników), IBL (w zakresie rekultywacji gleb lub stosowania na glebach leśnych) oraz ITP-PIB (w zakresie rekultywacji gleb lub stosowania na użytkach zielonych).

Do opinii o przydatności do stosowania nawozu lub środka wspomagającego uprawę roślin w określonych uprawach lub do rekultywacji gruntów konieczne jest przedłożenie jednostce opiniującej instrukcji stosowania i przechowywania produktu. Wymogi co do treści instrukcji zawarte są w rozporządzeniu⁴⁾. Instruk-

cja powinna uwzględniać m.in. zalecane dawki produktów nawozowych oraz sposób ich stosowania i przechowywania, mając na uwadze bezpieczeństwo zarówno użytkownika, jak i środowiska przyrodniczego⁵⁻⁷).

Do opracowania opinii o przydatności stymulatora wzrostu do stosowania w określonych uprawach niezbędne jest ponadto przeprowadzenie co najmniej rocznych badań rolniczych potwierdzających pozytywny wpływ stymulatora na rozwój roślin lub inne, wskazane przez podmiot wprowadzający do obrotu, procesy życiowe roślin. Badania rolnicze prowadzą uprawnione przez ministra właściwego ds. rolnictwa jednostki: IUNG-PIB, IO-PIB, IBL, ITP-PIB w zakresie właściwych kompetencji (jak w przypadku opinii o przydatności) oraz jednostki akredytowane w tym zakresie na terenie Polski i Unii Europejskiej. Stymulatory wzrostu nie podlegają zwolnieniu z badań rolniczych.

Z badań rolniczych mogą być natomiast zwolnione nawozy i środki poprawiające właściwości gleby, o ile spełnione zostaną następujące warunki: (i) nawóz organiczny został wytworzony wyłącznie z produktów ubocznych pochodzenia zwierzęcego w rozumieniu rozporządzenia⁸) lub produktów pochodnych w rozumieniu tego rozporządzenia, lub z surowców roślinnych, lub z mieszaniny tych surowców i ubocznych produktów zwierzęcych, o ile w wyniku badań fizycznych, fizykochemicznych, chemicznych lub biologicznych oraz na podstawie opisu technologii produkcji nawozu, w tym informacji o wykorzystanych surowcach, zostanie potwierdzone, że nawóz ten jest przydatny do nawożenia roślin lub gleb lub do rekultywacji gleb, (ii) nawóz organiczno-mineralny wytworzony został wyłącznie z surowców roślinnych lub ubocznych produktów zwierzęcych lub mieszaniny powyższych substratów i nawozów mineralnych, jeżeli w wyniku badań fizycznych, fizykochemicznych, chemicznych lub biologicznych oraz na podstawie opisu technologii produkcji tego nawozu, w tym informacji o wykorzystanych surowcach, zostanie potwierdzone,

że nawóz ten jest przydatny do nawożenia roślin lub gleb lub do rekultywacji gleb, (iii) środek poprawiający właściwości gleby, jeżeli w wyniku badań fizycznych, fizykochemicznych, chemicznych lub biologicznych oraz na podstawie opisu technologii produkcji tego środka lub informacji o surowcach zastosowanych do jego wytwarzania zostało potwierdzone, że ten środek będzie korzystnie wpływał na właściwości gleby lub na jej parametry chemiczne, fizyczne, fizykochemiczne lub biologiczne lub będzie przydatny do rekultywacji gleb.

Należy przy tym podkreślić, że zwolnieniu z badań rolniczych nie podlegają nawozy i środki poprawiające właściwości gleby, wyprodukowane z odpadów w rozumieniu ustawy⁹), których działanie w rolnictwie nie jest znane.

W przypadku nawozów i środków wspomagających uprawę roślin, do produkcji których wykorzystane zostały odpady lub uboczne produkty pochodzenia zwierzęcego lub też wytworzonych z produktów uzyskanych z odpadów lub ubocznych produktów zwierzęcych konieczne jest uzyskanie opinii w zakresie oddziaływania na zdrowie ludzi, zwierząt lub środowisko. Jednostkami uprawnionymi do wydawania powyższych opinii są: IMW w zakresie oddziaływania na zdrowie ludzi, PIWet-PIB w zakresie oddziaływania na zdrowie zwierząt oraz IOŚ-PIB w zakresie oddziaływania na środowisko.

Po uzyskaniu niezbędnej dokumentacji podmiot starający się o uzyskanie zezwolenia na wprowadzenie do obrotu nawozu lub środka wspomagającego uprawę roślin składa wnioski w Ministerstwie Rolnictwa i Rozwoju Wsi. Wnioski składane są za pomocą generatora dostępnego na stronie internetowej <https://ewnioseknawozy.minrol.gov.pl>. Złożenie wniosku przez generator wymaga dostarczenia potwierdzenia przez ePUAP, listownie lub osobiście do Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi.

Informacje o nawozach i środkach wspomagających uprawę roślin wprowadzonych do obrotu w Polsce m.in. na podstawie decyzji ministra rolnictwa

i rozwoju wsi zamieszczone są w bazie danych prowadzonej przez IUNG-PIB. Baza w formie aplikacji internetowej (wyszukiwarki) dostępna jest na stronie <https://nawozy.iung.pl>.

Opracowano w ramach zadania 1.2. „Doskonalenie internetowej bazy danych o produktach nawozowych” z dotacji budżetowej przeznaczonej na realizację zadań Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi w 2025 r.

Otrzymano:
29-01-2025

Zrecenzowano:
06-02-2025

Zaakceptowano:
06-02-2025

Opublikowano:
20-02-2025

LITERATURA

- [1] Ustawa z dnia 10 lipca 2007 r. o nawozach i nawożeniu, *Dz.U.* 2024, poz. 105, z późn. zm.
- [2] Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2019/1009 z dnia 5 czerwca 2019 r. ustanawiające przepisy dotyczące udostępniania na rynku produktów nawozowych UE, zmieniające rozporządzenia (WE) nr 2069/2009 i (WE) nr 1107/2009 oraz uchylające rozporządzenie (WE) nr 2003/2003, *Dz.Urz. UE L* 170/1.
- [3] Rozporządzenie Ministra Klimatu z dnia 2 stycznia 2020 r. w sprawie katalogu odpadów, *Dz.U.* 2020, poz. 10.
- [4] Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 9 sierpnia 2024 r. w sprawie wykonania niektórych przepisów ustawy o nawozach i nawożeniu, *Dz.U.* 2024, poz. 1261.
- [5] Ustawa z dnia 20 lipca 2017 r. Prawo wodne, *Dz.U.* 2023, poz. 1478, z późn. zm.
- [6] Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 31 stycznia 2023 r. w sprawie programu działań mających na celu zmniejszenie zanieczyszczenia wód azotanami pochodzącymi ze źródeł rolniczych oraz zapobieganiu dalszemu zanieczyszczeniu, *Dz.U.* 2023, poz. 244.
- [7] Obwieszczenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 5 września 2019 r. w sprawie ogłoszenia jednolitego tekstu rozporządzenia Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi w sprawie szczegółowego sposobu stosowania nawozów oraz prowadzenia szkoleń z zakresu ich stosowania, *Dz.U.* 2019, poz. 1826.
- [8] Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 1069/2009 z dnia 21 października 2009 r. określające przepisy sanitarne dotyczące produktów ubocznych pochodzenia zwierzęcego i produktów pochodnych, nieprzeznaczonych do spożycia przez ludzi, i uchylające rozporządzenie (WE) nr 1774/2002, *Dz.Urz. UE L* 300 z 14.11.2009, z późn. zm.
- [9] Ustawa z dnia 14 grudnia 2012 r. o odpadach, *Dz.U.* 2023, poz. 1587, z późn. zm.